

Öz

Sanayi-i Nefise Mektebi'nin Fındıklı Çiftesaray'ına yerleşmesi (1926) ile adının Güzel Sanatlar Akademisi olarak değişmesi (1927) ve yeniden yapılanması gerçekleşecek bir dizi reformun habercisidir. Mimarlık Şubesi'ne ilk olarak Prof. Ernst A. Egli'nin getirilmesi ile (1927-36) başlayan mimarlık eğitiminde yenilenme hareketi, tanınmış Alman mimar Bruno Taut'un bu görevi üstlenmesiyle (1936-38) ayrı bir anlam kazanmıştır. Ernst A. Egli'nin Paris Beaux Arts mimarlık eğitimini model alan Sanayi-i Nefise Mektebi mimarlık atölyelerinin olumlu yönlerini dikkate alarak Orta Avrupa'daki Technische Hochshulelerin etkisinde gerçekleştirdiği reform, Bruno Taut'un değerli katkısı ile geliştirilmiş ve GSA Yüksek Mimarlık Bölümü'nde ülke koşullarına ve kuruma özgü bir eğitim programı oluşturulmuştur. Akademî'nin tüm bölümleri için bir gelişme imkânı yaratan Taut döneminde, müfredat ile mekân ilişkisinin kurulması düşüncesi açıkça izlenir. Bu dönemde saray yapısı içinde oluşturulamayacak niteliklerde çağdaş bir çizim atölyesinin, Taut'un eğitim düşüncesinin bir tamamlayıcısı olarak gerçeğe dönüştüğü bilinmektedir. Bu kısa yazı, Akademi Mimarlık Şubesi ilk sınıfları için ana mekâna eklenen ve 'Taut Atölyesi' olarak bilinen çizim salonunun izlerini, Bruno Taut'un İstanbul Günlüğü (10.11.1936 - 13.12.1938) üzerinden okumaya çalışıyor.

Anahtar Kelimeler: Taut Atölyesi, mimarlık eğitimi, eskiz, çizim salonu, eğitim reformu.

Güzel Sanatlar Akademisi Mimari Şubesi Çizim Salonu: Taut Atölyesi (1938)

Academy of Fine Arts Architectural Department's Drawing Hall: Taut Studio (1938)

Nezih R. Aysel

Nezih Aysel Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

Başvuru tarihi/Received: 11.11.2022, Revize tarihi/ Revised: 20.11.2022, Kabul tarihi/Final Acceptance: 22.11.2022

Extended Abstract

The settlement of Sanayi-i Nefise School in Fındıklı Twin Palace (1926) and the change of its name to Academy of Fine Arts (1927) and its restructuring heralded a series of reforms. The renewal movement in architectural education, which first started with the introduction of Prof. Ernst A. Egli to the Architecture Branch (1927-36), assumed a different meaning after the well-known German architect Bruno Taut undertook this task (1936-38). The reform carried out by Ernst A. Egli under the influence of Technische Hochshules in Central Europe, considering the positive aspects of the Sanayi-i Nefise School architectural workshops modelled on Paris Beaux Arts architectural education, was developed with the valuable contribution of Bruno Taut and a training program specific to the country conditions and the institution was created in the Academy of Fine Arts Architecture Department. In the Taut period, which creates a developmental opportunity for all departments of the academy, the idea of establishing a relationship between the curriculum and space is clearly followed. It is known that a contemporary drawing workshop, which could not be created in the palace structure, became a reality as a complement to Taut's educational idea in this period. This short article tries to follow the traces of the drawing hall known as the 'Taut Studio', which was added to the main space for the first classes of the Academy Architecture Department, through Bruno Taut's Istanbul Journal (10.11.1936 - 13.12.1938).

After Egli period, in addition to the problems that Taut needs to solve regarding the curriculum and staff, a frequently encountered and important issue in the diary is the necessity of making space arrangements in accordance with the renewed curriculum within the Fine Arts Academy Building. The first arrangements made in accordance with the existing curriculum in the wing of the building used by the Department of Architecture must have been made during the Egli period before it. The three-staged planning of the architecture program as preparation, project studios and diploma concourse necessitated a new arrangement in the use of space. The large drawing workshop, which was probably established for the first classes by combining the head sofa with the rooms around, is the first spatial traces of reformist thoughts. Taut imagined the workshop of the first classes in the idea of a modern workshop as an addition to the main building in the harem garden of the palace. He assigns Erich Zimmermann to do this. The drawings that Zimmermann prepared in a very short time are an indication of how important the workshop is for education. The Drawing Hall of the Architecture Branch, known as the Taut Atelier, is built as a rectangular planned addition to the harem garden by the Academy of Fine Arts, leaning against the high wall separating the harem gardens between the Academy of Fine Arts (Cemile Sultan Palace) and the Faculty of Letters (Münire Sultan Palace). The additional workshop, most likely opened in March or April 1938, houses several of the Academy's exhibitions due to its feature of a large hall. The first exhibition to be opened was the painting exhibition of Leopold Levy. In the hall, the works of Bruno Taut and the student works of the Department of Sculpture under the direction of Rudolf Belling are exhibited at short intervals. Training continued in this period in the Taut Studio (Hall), which was not damaged in the great fire of 1948. The 1948 Diploma Projects Exhibition was opened in the Taut Hall, which can be reached by the roads opened inside the burning building. In the renovation of the building after the fire, the Taut Workshop was preserved and used as a training place until 1970. After the transfer of the Münire Sultan Palace, one of the double palace buildings, to the Academy, a project combining the two buildings was made by Sedat Hakkı Eldem, and during the implementation of the project, the structure known as Taut Workshop was demolished. Today, there is the main library building on the site of the workshop.

Taut, who came to our country in 1936 and brought a new architectural perspective to the Ministry of National Education with his educational building projects in the two years he was in office until his death in 1938, played an important role in the architectural program of the Academy of Fine Arts in this short period of time gaining its unique identity that has survived to the present day with small changes. Taut Workshop, which is the result of the idea of integrating the relationship between space and curriculum, is intellectually transferred to the present day with the large Sofa Hall space referred to as 'Orta Hol' in the renovation of Sedat H. Eldem. Although the hall has lost its space, it preserves its place in the memory of the institution and its active role in education as a drawing workshop of the first classes today.

Keywords: Taut's Studio, architectural education, sketch, drawing hall, educational reform.

Cite this article as: Aysel NR. Güzel Sanatlar Akademisi Mimari Şubesi Çizim Salonu: Taut Atölyesi (1938). Tasarım Kuram 2022;18(37):1-12.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Sanayi-i Nefise Mektebi ülkemizin ilk sanat okulu olarak tasarlanan binasından 1916 yılında çıktıktan sonra bir müddet geçici mekanlarda ve zorlu koşullar altında eğitimini sürdürmüş, Cumhuriyet yönetiminin iradesiyle 1926 yılında kullanımına tahsis edilen Fındıklı Çiftesaray yapılarından Cemile Sultan Sarayı'na yerleşmiştir. Sultan Abdülmecid'in 1860'ta kızları Cemile Sultan ve Münire Sultan için yaptırdığı Fındıklı Çiftesarayı adından da anlaşılacağı gibi simetrik plan ve konum özelliğine sahip ikiz, sahil saray yapılarından oluşmaktadır. Her iki harem yapısının planı, boğaz yalıları plan şemasına uygun biçimde, deniz ile kara arasında yer alan büyük bir merkezi sofa çevresinde teşkil etmiştir. Yapılar grubu, harem yalıları arasında yüksek bir duvarla ayrılmış harem bahçeleri ile birbirlerinden uzak taraflarında yer alan selamlık köşklerinden oluşan kıyıya paralel konumda bütünleşik bir düzen içindedir.

Cemile Sultan Sarayı ve Selamlık Köşkü'nü içeren yapılar grubu Sanayi-i Nefise Mektebi'nden önce Osmanlı'nın son meclisine ev sahipliği yapmış, yerleşke düzeni ile iç mekânda ilk değişiklikler bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Yine Meclis döneminde saray yerleşkesi bahçesinde meclis hizmetine yönelik bazı yapılar inşa edilmiş, ana yapı (*harem binası*) içinde merkezi sofa eyvanlar ile bütünleştirilerek meclis salonuna dönüştürülmüş, Karaköy tarafındaki baş sofa ise Ayan Meclisi salonu olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin yapının iç mekânında olduğu gibi cephe ve kitle düzenine yansıyan etkileri izlenir.

Sanayi-i Nefise Mektebi yönetimi de benzer bir yaklaşımla, meclis kullanımından sonra devraldığı saray binasının iç mekânında ve yerleşke içinde yapılar grubunu bir eğitim binasına dönüştürmek amacıyla bazı değişiklikler yapmıştır. 1916 yılından beri geçici ve çoğu kez yetersiz mekanlarda eğitim veren kurum, Cemile Sultan Sarayı mekanlarında genel ilkeleriyle günümüze dek ulaşan bir kullanım düzeni oluşturur. Bu düzenin oluşturulmasında, bir saray olan ana yapı ve meclis döneminde yapılan düzenlemeler, bir sanat okulu

açısından yeniden değerlendirilmiş, ilk etapta eğitim için zaruri görülen düzenleme asgari ölçüde yapılmıştır.¹ Bunlar arasından bilinen düzenlemeler, bazı ara duvarların kaldırılarak aslında büyük bir ev olan saray odalarının bütünleştirilerek derslik ya da atölyeye dönüştürülmesidir. Bu düzenlemenin bir tamamlayıcısı olarak, özellikle resim ve desen atölyelerinin yer aldığı Dolmabahçe yönünde, pencere grupları arasındaki duvar parçalarının bütünleştirilmesi ile atölyelere daha fazla ışık alınması kaçınılmaz olarak bu yenilenmeye eklenecektir. Mekânsal açıdan izlenebilen bu değişiklikler arasında, özellikle meclis düzeni için hazırlanmış olan amfi düzenli sofalar, Akademi'nin planladığı eğitim için uygun görülmediğinden kürsü ve sıralar sökülerek her iki mekân görece esnek olarak kullanılabilecek atölye/salon mekanlarına dönüştürülmüştür. Merkezi sofa konumu gereği tüm birimlerin arasında yer alan bir toplantı alanı *Konferans Salonu*, baş sofaya yerleştirilmiş olan Ayan Meclisi Salonu'nun yeri ise *Akademi Kütüphanesi* olarak düzenlenmiştir. Kısa bir süre içinde, Akademi saray binasına yerleşimini ve gelişimini tamamladıkça, merkezi sofa içinde yer alan esnek kullanımlı toplanma mekânı denize paralel düzenli projeksiyon imkanı kapalı salona dönüşecektir.² Mektebin yeni binasına yerleşmesi sonrasında adı Güzel Sanatlar Akademisi (1927) olarak değişmiş ve teşkilat yapısı yenilenmiştir. Bu değişim 1944 yılına dek ülkenin tek sanat ve mimarlık okulu olan Güzel Sanatlar Akademisi'nde (Bozdoğan 1997, 169) gerçekleşecek bir dizi reformun ilk işaretidir.

1927-1930 arasındaki ilk yerleşim döneminde, saray yerleşkesine gerek saray hizmeti gerekse meclis dönemi ihtiyaçlarına bağlı olarak farklı dönemlerde yapılmış ekler arasından eğitim amaçlı olarak kullanılabilecek görece nitelikli yapıların dönüştürüldüğü, diğerlerinin ise söküldüğü dönem haritaları ve belgelerden izlenmektedir.³ Mevcut mekanların dönüştürülmesi ve değerlendirilmesi sonrasında, Akademi'ye duyulan ilgi ile giderek artan öğrenci sayılarına yeterli olabilecek, gelişen programın ihtiyaçlarına uygun modern atölye mekanları oluşturulması Akademi

¹ Düzenlemelerin sınırlı ölçülerde tutulması dönemin ekonomik koşulları ve eğitim takvimi ile ilişkisi bağlamında zorunlu bir değerlendirmedir. Ayrıca tüm bölümler için eğitim müfredatlarının yenilenmesi, müfredatla ilişkili olarak mekân planlamasını daha ileri alanlarda gündeme getirecektir.

² Bu konuda detaylı bir okuma için bkz: Aysel, Nezih R. (2012). *Konferans Salonu: Sanayi-i Nefise Mektebinden Üniversiteye Bir Mekânın Tasarım ve Değişimi*. *Tasarım+Kuram*: 8 - 13, 11 - 33.

³ Burada 'yapı sökümlü' vurgusu özellikle yapılmaktadır. 1927 yılında Vedat Tek tarafından hazırlanan Ek Atölyeler Binası keşif defterinde, kaldırılacak binaların malzemelerinin yeni yapıda kullanılmak üzere devşirileceği notu ile birlikte, iki dünya savaşı arasında yeni kurulan ve büyük borçlar devralan bir cumhuriyet döneminin yaşadığı hatırlanmalıdır.

yönetiminin yeni hedefleri arasındadır. Bu anlamda, Güzel Sanatlar Akademisi'nin Cemile Sultan Sarayı yerleşiminde yaptığı ilk ek atölye, Vedat Tek tarafından projelendirilerek uygulanan; Resim, Heykel ve Dekoratif Sanatlar Atölyeleri'ni içeren 'Ek Atölyeler' Binası'dır (1927-30) (Ayşel, 2014b). Bilinen ikinci ek yapı ise, Mimarlık Şubesi için sarayın harem bahçesine, saray yapısına bütünlük olarak inşa edilen ve Taut Atölyesi olarak bilinen Mimarlık Şubesi (Çizim Salonu) Atölye Binası'dır.

'Güzel Sanatlar Akademisi' ismi ile başlayan yenilenme rüzgârı sadece isim değişikliği ile sınırlı olmayan, yapısal bir yenilenmesi ile kısa sürede planlı bir müfredat ve kadro yenilenmesine uzanan bir dönemin başlangıcıdır. Yenilenme, GSA tarihinde bir yükseliş, inkişaf devridir. Akademi'ye konusunda uzman yabancı hocaların getirilmesi ile eğitim programlarının dönemin eğitim anlayışına uygun olarak yapılanması küçük adımlarla başlayan yenilenmenin ilk izleridir. Cumhuriyet düşüncesinin desteği ile kısa sürede gerçekleşen eğitim reformu ve beraberinde gelişen mekân olanakları Akademi'ye ülkenin sanat ve mimarlık alanında öncü olma rolünü kazandırır.

Mimarlık Şubesi, Ernst Arnold Egli'nin ilk olarak Atölye Öğretmeni (1927) olarak görev alması daha sonra ise Bölüm Şefi olarak eğitim programını yeniden düzenlemesi (1930) ile Akademi'nin yenilenme sürecine katılır. Egli'nin bölüm şefliğinde gerçekleşen reform, mimarlık eğitiminde temel ve bir kısmı günümüze dek ulaşan bir dizi yenilenmeyi içerir. Eğitimin kimliğini belirleyen proje atölyelerini rasyonel tasarım, işlevsel plan ve modern inşaat ilkelerini doğrultusunda yenileyen reform (Bozdoğan 1997, 172), eğitim süresinin beş yıla çıkarılması ve yetenek sınavı ile öğrenci kabul edilmesi ile köklü bir yenilenme öneriyordu. Eğitimin ilk iki yılı temel dersleri içeren ve tüm öğrencilerin aşması beklenen üss-i mizan olarak adlandırılan bir baraj dönemi olarak belirlenmişti. İlk iki yıl sonrasında sınavı veremeyen öğrenciler, programın omurgasını oluşturan atölye eğitimine geçemez ve Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Şubesi ile ilişkileri

kesilirdi. Şehircilik, Rölöve ve Bina Bilgisi gibi günümüzde bilim dalı/bölüm olarak gelişen seminer programları ile Egli'nin teşvik ve desteğinde Sedat H. Eldem'in yürüttüğü Milli Mimari Semineri her eğitim döneminde tamamlanması gereken seminerler olarak bu dönemde müfredata eklenmiştir. Uzun yıllar okulun kimliğini belirleyen iki önemli atölye hocasının; Guilio Mongeri ve Vedat Tek'in yeni programda yer almaması reformun kadrodaki en önemli etkisi olarak izlenir. G. Mongeri tarafından yürütülen Greko-Romen ve Oryantalist Mimari Atölyesi ile Vedat Tek tarafından yürütülen Milli Mimari Atölyesi reform düşüncesi ile bağdaşmadığı için sonlandırılır. Egli, anılarında bu durumu kısaca şu cümleyle özetler: *'...programım onaylandıktan sonra gerekli personel değişikliğine giriştim: teknik ön öğretimin, statik, yüksek yapı tasarımı, yapı bilgisi, malzeme bilgisi, iç mimari ve diğer gerekli bilgilerin takviyesi bağlamında yaratıcılıkta, mimari tarz anlayışında ürkek, önyargılı olan iki mimarlık hocası işten çıkarıldı ve genç, Avrupa'da yetişmiş mimarlar, hazırlık bölümünde (ilk iki yıl) öğretmen olarak veya her iki atölyede asistan olarak işe alındı.'* (Egli 2013, 18).

Egli Reformu'nun ilk çıktıları Güzel Sanatlar Akademisi 1931 yıl sonu sergisinde izlenir. Faruk Galip (1931, 241) Akademi'nin bütün bölümlerinin çalışmalarını içeren serginin, düzenli ve devamlı bir çalışmanın neticesi oluşunu ve Akademi için yeni bir başarı olduğunu belirttiği değerlendirmesinde; Egli'nin o yıl talebe ile daha fazla meşgul olma fırsatı bulduğunun açıkça anlaşıldığını,⁴ yalnız Bükreş ve Peşte mimarlık okullarında eğitimde büyük bir yer tutan klasik tedrisatı hiç olmazsa mimari tarihi vazifeleri arasında da olsa Akademi sergisinde de görmek istediğini belirtir. Ayrıca, serbest çalışma krokilerini sergide daha çok görmeyi temenni eder.⁵

Anılarında her ne kadar *'...programım onaylandıktan sonra...'* ifadesi olsa da Egli, hazırladığı müfredat çalışması tümüyle planlandığı biçimde gerçekleş(e)mediği için 1936 yılında Mimarlık Bölüm Şefliği'nden ayrılır. Egli'nin görevden ay-

4. Egli 1927-30 arasında ağırlıklı olarak Ankara'da Maarif Vekaleti Tatbikat Bürosu'ndaki ofiste görev yapmaktadır (Egli 2013, 18). Ankara ve İstanbul arasında seyahatlerle geçen bu dönemde aynı zamanda Güzel Sanatlar Akademisi 'Modern Mimari Atölyesi'ni yürütür. Bu dönemde, Modern Mimari Atölyesi'nde Egli'nin asistanlığını yapan Sırrı Bilen, reform sonrasında bağımsız olarak atölye yürütecektir. İlk üç yılda eğitim reformu ile ilgili çalışmalarını yapan Egli (2013, 18), 1930 yılında reformu gerçekleştirmek üzere Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki ofisine yerleşir. Egli'nin bakanlık için yürüttüğü proje çalışmalarının sürdürülebilmesi için Maarif Vekaleti Tatbikatı Bürosu'nda Güzel Sanatlar Akademisi içine taşınarak 'eğitim binaları mimarı' ve 'GSA Mimarlık Şubesi Şefi' olarak görevini sürdürür.

5. Faruk Galip (1931, 241) değerlendirmesinde, 1930 yılında Peşte'de toplanan Uluslararası Mimarlar Kongresi vesilesiyle izleme fırsatı bulunduğu Bükreş'te Mimar Mekteb-i Alisi'nin ve Peşte'de Macar Fen Mekteb-i Alisi'nin senelik sergileri ile karşılaştırarak geliştirir.

ılması ile yavaş yavaş meyveleri alınmaya başlayan eğitim reformu tamamlanamadan ve tam anlamıyla gelişmeden ortada kalmıştır. Egli'den boşalan Bölüm Şefliği görevi yarışmalar vasıtasıyla Türk mimarlık ortamında tanınan Hans Poelzig'e önerilir. Almanya'daki vazifelerini tamamlayarak İstanbul'a GSA'ne gelmeyi kabul eden Poelzig, öncelikle asistanı Erich Zimmermann'ın Akademi'de göreve başlamasını sağlar. Ancak İstanbul'a gelemeden vefat etmesi nedeniyle GSA Mimarlık Şubesi Şefliğini yerinde gerçekleştiremez.⁶ Mimarlık Şubesi Şefliği görevi, *Martin Wagner*'in⁷ önerisiyle Almanya'dan çalışma arkadaşı olan ve o sırada Japonya'da bulunan Bruno Taut'a teklif edilir.⁸ Görevi kabul eden Bruno Taut, 10 Kasım 1936'da İstanbul'a gelerek 11 Kasım günü Akademi Mimarlık Şubesi Şefi olarak göreve başlar (*Taut 2021, 83*). Akademi'de hoca ve bölüm şefi görevinin yanı sıra Egli'nin şube şefliği döneminde kurulan ve dolayısıyla Egli'den sonra kendisine tevdi edilen, Maarif Vekilliği'ne bağlı eğitim binalarının proje ve uygulamalarını yürütmek üzere Akademi içinde oluşturulan, Tatbikat Bürosu'nun yönetilmesi konusundaki görevi de üstlenir. Taut'un görevi kabul etmesinde Japonya'da mesleki anlamda dingin bir dönem geçirmesinin etkisi olduğu kaçınılmazdır. Eğitim mesaisi dışında dinlenme zamanlarını da işgal eden ve seyahat zorunluluğu içeren kapsamlı görevin onu çok yorduğu İstanbul Günlüğü'ndeki notlarından anlaşılmaktadır.

Bruno Taut: İstanbul Günlüğü (10.11.1936 - 13.12.1938)

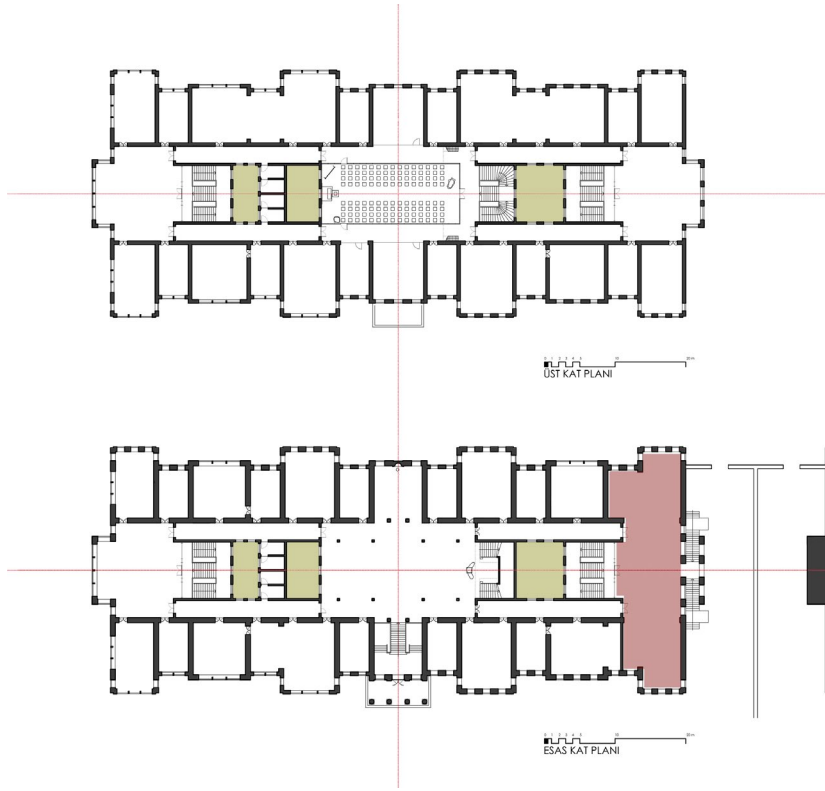
Berlin'de Akademie der Künste, Baukunstarchiv'de bulunan İstanbul Journal (1936), Bruno Taut'un kente vardığı 10 Kasım günü ile başlar, ikinci not ise hemen ertesi gün, ayağının tozuyla Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki görevine başladığını gösterir. Resmi başlangıcın öncesinde henüz kente yeni gelen Taut'un Akademi'de çalışmaya başlaması onun bu oldukça aktif göreve karşı duyduğu heyecanı gösterir. İstanbul Günlüğü, Taut'un Türkiye'de özellikle Akademi ve Maarif Vekilliği Tatbikat Bürosu'nda yaptığı çalışma ve görüşmeler

ile düşüncelerini, kısaltmalar, küçük notlar ile aldığı kendisi için bir hatırlatma aracıdır. Arkasında uzun ve bazen karmaşık olayların yer aldığı anıların birer anahtarı, hatırlatıcısı olan kısaltılmış isimler, harfler ve kelimeler ile kısa kesik cümleler kendisine yazdığı notlardır. İlişkiler ağı arasındaki boşluklar, duygu ve düşünceler elbette ancak Taut'un hafızası tarafından tamamlanabilir. Ancak, gün be gün görüşmelerin, isimlerin, ilişkilerin ve eylemlerin küçük hatırlatıcı notlarla yer aldığı bu günlük, Taut'un İstanbul'da Akademi Bölüm Şefliğinde bulunduğu kısa dönemdeki Akademi ortamını anlayabilmek ve bakanlığa bağlı yürütülen eğitim binaları projelerinin yapım sürecindeki ilişkiler ağını çözümleyebilmek bakımından küçük ama önemli ipuçları içerir. Bu kısa araştırma/derleme Taut'un İstanbul Günlüğü'nde yer alan notlar arasında bazı satırların altını çizerek, onun adıyla anılan ve Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Eğitimi'nde ilk sınıfların eskiz/serbest çizim atölyesi olarak kullanılan Taut Atölyesi'nin izini sürmeye çalışıyor, bilgi ve kaynakların yetersiz kaldığı durumlarda küçük spekülasyonlar yapmayı göze alarak.

Taut'un göreve başlaması ile kısa zamanda değişen/yenilenen görev ve rollerin, Akademi'nin sosyal ortamında oldukça karmaşık ve gerilimli olduğu ve bunların eğitime yansıdığı anlaşılmaktadır. Taşların yerine oturması uzun zaman alacaktır. Bölüm Şefi olarak üstlendiği görev, ülkenin tek mimarlık okulunun yapılmasını tamamlamak ve yeni kadroların yetişmesine olanak sağlayacak bir ortam yaratmak olmalıdır. Akademi içinde görece karmaşık, zor ilişkilerin çözülmesinde ve bir denge oluşmasında Taut'un eşitlikçi ve ılımlı kişiliğinin olumlu etkileri olduğu kaçınılmazdır.⁹ Günlükte, Akademi iç düzeni ile ilgili düşülen notlar, bu ilişkiler ağının yenilenmesi ile görev ve sorumlulukların tanımlaması sürecinin Taut'un görevde olduğu zamana yayıldığı ve bazen anlamakta güçlük çektiği bu düzenin onu oldukça yorduğu izlenimini verir.

Görevde olduğu dönemde, yeni eğitim sisteminin hoca ve öğrenciler açısından zor-

- 6 Arkitekt dergisinde Poelzig ile ilgili haber ve duyuruların paylaşılması, Türk Mimarlık ortamının Poelzig'i izlediğini gösterir. Bunun iki nedeni olmalıdır, 1935 yılında açılan ve Poelzig'in birincilik ödülü kazandığı Şehzadebaşı'nda yapılması planlanan 'İstanbul Tiyatro ve Konservatuvarı'na Ait Uluslararası Proje Müsabakası' ve muhtemelen yine bu konuyla bağlantılı olarak gelişen Akademi Mimarlık Şubesi şefliği ve proje hocalığıdır. Duyuruların ilki emekliliği hakkındadır; 'Profesör (Poelzig) 65 yaşını ikmâl ettiğinden dolayı, Berlin Yüksek Mimarlık Mektebi Atelyesinden tekaüt edilmiştir.' [Anonim 1935, 244] İkinci duyuru ise vefatı hakkındadır; 'Prof. Poelzig'in ölümü: Güzel Sanatlar Akademisi için angaje edilen Berlin Technische Hochschule sabık profesörlerinden Hans Poelzig vefat etmiştir. Yerine şimdilik asistanı mimar Zimmerman (y.n. Erich Zimmermann) vekâlet etmektedir. Gelecek ders senesi başından itibaren Akademiye tanınmış Alman mimarlarından birinin getirilmesi Vekâletçe düşünülmektedir.' [Anonim 1936, 128] Ayrıca, 12 Nisan 1936 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan 'Güzel San'atlar Akademisi İslahatı' başlıklı haberin altında Prof. H. Poelzig ile ilgili bir bilgiyi, yeni atanan Müdür Burhan Toprak'ın sözleriyle aktarır: '...Vekâlet, Akademi'den ayrılan Profesör Egli'nin yerine Profesör Pölçigi (H.Poelzig) getirtti. Bu profesör 15 Nisan'dan itibaren vazifesine başlayacaktır...' [Demir 2010, 37] (y.n.) Hans Poelzig 14 Haziran 1936'da vefat etmiştir.
- 7 Martin Wagner, İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğü'nde İmar Müşaviri olarak davet edildiği 1935 yılından 1938 yılına dek ülkemizde belediye ve Nafia Bakanlığı'nda Şehircilik Müttehassısı olarak görev almış, B. Taut'un göreve gelmesinden sonra bir süre Akademi'de Şehircilik Semineri'ni yürütmüştür.
- 8 Devlet Arşivleri (Cumhuriyet Arşivi) Başbakanlık Kararlar Dairesi Başkanlığı arşivinde yer alan 08.07.1936 tarih 242-188 nolu belge; Güzel San'atlar Akademisi Mimari Şubesi'nde profesör olarak çalıştırılmak üzere Almanya'dan getirilmesi kararlaştırılan uzmanın seçilmesi işi ile meşgul olmak için Almanya'ya gönderilecek Güzel San'atlar Akademisi öğretmenlerinden Mimar Arif Hikmet'in (Holztay) harcırahının karşılanması ile ilgilidir. Holztay, eğitimini Almanya'da aldığı için bu göreve uygun bulunmuş olmalıdır. Ancak ne yazık ki bir başka kaynaktan Holztay'ın kimlerle görüştüğüne ilişkin bir bilgi yoktur. Belge, Poelzig'in vefatı üzerine Maarif Vekilliği'nin, GSA Mimarlık Bölüm Şefliği'ne ve aynı zamanda Maarif Vekilliği Tatbikat Bürosu Şefliği'ne getirilecek yabancı bir uzman arayışı içinde olduğunu gösterir.
- 9 Walter Segal, Taut Almanya'da görev yaptığı yıllarda edindiği deneyimle, eğitici olarak genç kuşakla dogmatik ilkelere dışında, eşitlikçi, arkadaşça, çok rahat ilişkiler kurabilen, insanları seven bir yapıyı olduğunu belirtir. (W. Segal'den aktaran, Aslanoglu 1976, 42).

Resim: 1

Mimarlık 1. Sınıflar Atölyesi (1927-37) Taut Atölyesi olarak bilinen Ek Yapı inşa edilmeden önce binanın Karaköy yönünde yer alan baş sofanın, kara ve deniz yönündeki odalar ile bütünleştirilmesiyle elde edilen büyük çizim salonu (Plan: Aysel 2013, 25 / fotoğraf: Fırat 2008, 75).

lukları ve şikayetler ile karşılaşan Taut'un 18 Temmuz 1938'de günlüğüne düştüğü "Rüştü sergide ve bizde: Egli Akademi'de beraber çalışmayı kesinkes reddediyor vs." notu, eğitimin yapılanmasında Ernst A. Egli'ye beraber çalışma önerisinde bulunmuş olabileceğini düşündürmektedir (Taut 2021,

349).¹⁰ Taut'un ılımlı ve uzlaşmacı kişiliği açısından son derece normal görünen bu tavrın hem Egli hem de dönemin yönetimi (Toprak ve Dursunoğlu) tarafından pek kabul görmediği İstanbul Günlüğü'ndeki notlardan anlaşılmaktadır. Bakanlık için yapılan projelerde de Egli'ye karşı benzer bir tavır olduğu açıkça izlenir (Taut 2021, 213). Anlaşılan, Egli ile Akademi ve Maarif Vekaleti arasındaki bağlar karşılıklı olarak iyice zayıflamış hatta kopmuştur.

Mimarlık eğitiminin Egli'den bu yana kötüleşmiş olmasına dair söylentilerin (Taut 2021, 89) yarattığı ortam ve bütünüyle gerçekleşemeyen reformun olumsuz etkileri elbette eğitim açısından ilk sırada çözülmesi gereken sorunlardır. Taut'un müfredat ve kadro ile ilgili çözmesi gereken sorunların yanında günlükte sıklıkla karşılaşılan ve önemsenen diğer bir konu ise, Güzel Sanatlar Akademisi Binası içinde yenilenen müfredata uygun mekân düzenlemeleri yapılmasının gerekliliğidir. Binanın Mimarlık Şubesi tarafından kullanılan kanadında, mevcut müfredata uygun olarak yapılan ilk düzenlemeler Taut'tan önce, Egli döneminde yapılmış olmalıdır. Mimarlık programının hazırlık, proje atölyeleri ve diploma konkuru olarak üç aşamalı olarak planlanması mekân kullanımlarında yeni bir düzenlemeyi zorunlu kılmaktaydı. Muhtemelen ilk sınıflar için baş sofanın kara ve deniz yönündeki odalarla birleştirilerek kurulan büyük çizim atölyesi reform düşüncesinin mekana yansıyan ilk izleridir (Resim 1).

Taut'un günlüğüne 8 Şubat 1937 tarihinde Zimmermann ile yapılan bir görüşme bilgisinin yanına aldığı notta 'ona çizim salonu ek binası eskizi işini verdim' (Taut 2021, 127) ifadesi ile ilk kez adı geçen çizim salonu, GSA Yüksek Mimarlık Şubesi eğitiminde 1970 yılına dek varlığını koruyan ve Taut Atölyesi olarak anılan ikinci sınıflar atölyesi olmalıdır. Zimmermann'ın birkaç gün sonra (11 Şubat 1937) 'Akademi Ek Binası' çizimlerini tamamlayarak, Taut'a getirdiği (Taut 2021, 129) anlaşılır. Hemen ardından Akademi Bütçesi ile ilgili olarak yer alan 'çizim salonu dahil*' ifadesinin yanına [*] ile 'yoksa pek fakirane olacak' (Taut

2021, 131) notu düşülmüştür. Projelendirme ve keşif sürecinin birkaç gün gibi kısa bir sürede gerçekleştirilmesi, Taut'un Zimmermann'dan projeyi acele talep ettiğini, eğitimin niteliği açısından çizim atölyesine çok önem verdiğini gösterir. Taut'un Güzel Sanatlar Akademisi'nde beş yıllık mimarlık eğitimini verimli hale getirmek hedefiyle eğitim programına Bauhaus'taki hazırlık sınıfını örnek alan ve 'Malzeme' ve 'Serbest El Çizimi' (eskiz) gibi dersleri kapsayan bir hazırlık sınıfı eklemesi (Nicolai 2011, 202), söz konusu çizim salonunun varlığının Taut'un önerdiği müfredatın işleyişi açısından önemli olduğu gösterir. Ercüment Tarcan'ın (d.1918) çizim salonunun yeri ve kullanımı ile ilgili aktarımı Taut'un ismiyle anılan çizim salonunun yine Taut'un plandığı gibi kullanıldığını gösterir: "...bugünkü dersanelerin durduğu yerde gene dersaneler vardı. Fakat dipte büyük sofa vardı. O sofadan büyük atölyeye geçilirdi -Bruno Taut Atölyesi denilirdi oraya-. Mimarlar orada iki sene teorik dersleri öğrenirlerdi ve ellerini çizime geliştirirlerdi." (Gezgin 2003, 35).¹² Muhlis Türkmen de atölyenin ilk sınıflar tarafından kullanıldığını belirtir: "...bahse konu olan atölye (Taut Atölyesi) birinci ve ikinci sınıflar tarafından kullanılırdı." (Gezgin 2003, 95).

Bütçede çizim salonunun yer alması, Zimmermann tarafından hazırlanan çizimlerin yeterli olgunlukta olduğu ve maliyetlendirildiğini, ayrıca Taut'un bu atölyenin inşa edilmesinin yukarıda değinildiği gibi yenilenen müfredatın gereği olarak gördüğünü düşündürür. Mart ayında günlüğe düşülen notlar arasında, Akademi'ye *lambda* takılması işinin, ek inşaat¹³ Çizim Atölyesi nedeniyle ertelendiği anlaşılır (Taut 2021, 141). Haziran ayında ise, Akademi Ek Binası dosyasının Cevat Dursunoğlu tarafından Nafia Bakanlığı'na iletilmiş olduğu bilgisi yer alır (yanına 'iki hafta zaman kaybıyla' notu düşülerek...) (Taut 2021, 175-177). Aynı günlerde Taut günlüğüne, Akademi Binası'nın tamir işleri için müdür Burhan Toprak, Müller (?) ve Philipp Ginther ile bütün binayı gezdikleri notunu düşer (Taut 2021, 179). Müfredat üzerinde çalışan Taut'un binanın olanakları ve olası dönüşümlerini bölüm mekanlarının düzenlenmesi amacıyla sürekli

düşündüğü anlaşılmaktadır (Taut 2021, 339). Aynı zamanda yeni gelişen bazı birimlerin mekân talepleri olması kaçınılmazdır. Sedat Eldem'den mekanların dağıtımı (yerleşim) konusunda bir çalışma isteyen Taut'un (2021, 89), dersanelerde yapılabilecek bazı düzenlemeler için ise Ginther'den eskiz istediği yine günlüğüne aldığı notlardan anlaşılmaktadır (Taut 2021, 129).

22 Şubat 1938'de günlüğe aldığı notta Taut, Akademi'de öğretimin iyileştirilmesinin başlıca, çalışacak mekân olmaması yüzünden sekteye uğradığını ve yeni çizim salonunun hazır olmadığını belirtir (Taut 2021, 289-291). Günlükte, yeni çizim atölyesinin bakanlığa aktarılması ile 'hazır olmadığına' dair notun düşülmesi arasında geçen yaklaşık sekiz aylık süre içinde, büyük olasılıkla inşa bütçesi onaylanmış ve Zimmermann'ın, Taut'un görevlendirmesi ve (sorumluluğu ve pozisyonu gereği) yönlendirmesi ile çizdiği ek bina uygulamasına başlanmış olmalıdır. Günlüğe 28 Mart 1938'de düşülen '...Yeni çizim salonunda Levi¹⁴ Sergisini kabul ediyor' notu ise salonun tamamlandığına ya da serginin açılacağı 16 Nisan 1938 tarihinde hazır olacağına işaret eder (Taut 2021, 293).

Taut'un notlarından, günlükte adı en çok geçen aktörlerden biri olan Zimmermann ile mimari düşünce ve kişilik olarak pek anlaşılamadığı açıkça izlenir. Çizim Atölyesi'nin projelendirme görevini kendisine verirken salonun ek yapı olarak ana ilkeleri ile ilgili görüşünü, tasarımın mimari dilini tartışmamış olması bu bağlamda beklenebilir. Atölyenin tüm çizimleri Taut'un yönlendirmesi ile Zimmermann tarafından yapılmış olmalıdır. Bu denli önem verdiği bir konuda, mimarlık anlayışı bakımından pek anlaşılamadığı ve gerilimli bir ilişki içinde olduğu Zimmermann'ı görevlendirmesinde deneyimine duyduğu güven etkili olmalıdır.¹⁵ Taut'un görevinde en yoğun olduğu döneme denk gelen ve hızlı sonuçlandırmak istediği çizim atölyesi projesini kendi takip edebilecek yetkinlikte birine aktarmış olması pratik açıdan yerinde görünmektedir. Nitekim, Zimmermann'ın projeyi kısa sürede hazırlamış olması, bakanlığa bütçe sunumundan sonra, inşa edildiği dönem

- 10 Mehmet Ali Handan (Gülşen 2018, 55). Egli'den sonra gelen Taut'un, onun çalışma tarzına ve sistemine uyum sağlamakta zorluklar çektiğini ve bu durumdan her zaman yakındığını belirtir. Egli'nin başladığı okul projelerini istediği gibi sonlandırmadığını, söz konusu yapılar kritik edilirken bu gerçeğin göz ardı edilmemesi gerektiğine dikkat çeker.
- 11 Prof. Bruno Taut bize mimarinin ne demek olduğunu öğretmiştir. Derslerde bize sık sık Mimari Bilgisi kitabından bölümler okurdu.
- 12 Akademi'deki bilinçli mimarlık eğitiminin Prof. Yaut ile başladığını söylemek pek yanlış olmaz. Bizler (benim neslim) ilk defa onun döneminde eskiz çalışmasını alışkanlık haline getirmiştik. Daha önceleri böyle bir kavramdan habermiz yoktu... (Gülşen 2018, 55).
- 13 Bu dönemde inşa edildiğini bildiğimiz bir başka ek yapı olmaması nedeniyle, söz konusu bütçe engelinin Taut Atölyesi olarak bilinen Ek Atölye Binası olması gerekir.
- 14 Leopold Levy GSA'ne Resim Şubesi Şefi olarak davet edilmiş, 1937-49 arasında bu görevi sürdürmüştür. Levy'nin 16 Nisan - 2 Mayıs 1938 tarihlerinde yüze yakın eserden oluşan bir sergi açılmıştır. (Demir 2008, 118-121)
- 15 Taut Haziran 1937'nin ilk günlerinde günlüğüne, Zimmermann ve Grimm'in (Tatbikat Bürosu'ndaki görevlerine ek olarak) Akademi'de asistanlık yapmaları konusunda Cevat Dursunoğlu'nun mutabık kaldığı ve 27 Mayıs'ta ise Zimmermann'dan onay aldığını notunu düşer. Bu görüşmede Zimmermann'ın kendisine "mimarlık konusunda 'algılarının' farklı olduğunu söylediği" notunu ekler. (Taut 2021, 173).
- 16 1929 yılında Akademi'de "Dahili Mimari" adında bir "Atölye" kurulmuştu. Yeni kurulan bu atölyenin başına Avusturya'dan davet edilen Profesör Philipp Ginther "şef" olarak bulunuyordu. Philipp Ginther, bu atölyenin başında, döneminin en yeni aletleri ve tasarım düşünceleriyle birlikte, Türkiye'deki ilk asri mobilya tasarımlarını yaptırmaya başlamıştı. Bu yeni hoca, Avusturyalı olması nedeniyle, Akademi'de Orta Avrupa tasarım geleneğinin etkili olmasını da sağlamıştı. Nitekim o yıllarda ve daha sonra, Akademi'de yapılan mobilya tasarımlarının üzerinde kendisinin çok derin etkileri bulunduğu görülür (Küçükerman 2015, 114-115).

Resim: 2

Taut Atölyesi (1938-54) İnşa ve İlk Dönem: Harem bahçesine yapıya bütünleşik olarak eklenen Ek Atölye Binası. Atölye Binası'nın inşaatı ile mekân kullanımları açısından eski saray sofası birinci katta geniş bir sofa/salon olarak yeniden düzenlenmiş olmalıdır (Plan restitüsyonu denemesi yazar tarafından bu makale için hazırlanmıştır.).

içinde günlüğüne atölye ile ilgili hiçbir not düşmemiş olması sürecin oldukça sorunsuz işlediğinin bir göstergesi olabilir. Çizim salonundaki lambaları onaylamadığı halde bildirilmesi (sipariş edilmesi?) konusunda (Taut 2021, 285) not düşmesine karşın salonun mimarisi ve tamamlanmasına dair bir not olmaması bu düşünceyi güçlendirir. Taut, inşa edilen atölyeden mimari anlamda ne kadar memnun kaldığını bilemeyecek olsak da eğitim için istediği olanağa yeni 'çizim salonu' ile kavuşmuş olduğu açıkça ortadadır (Resim 2 ve 3).

Taut'un 8 Nisan 1938'de Burhan Toprak ile yaptığı görüşmede aldığı 'diploma

öğrencileri için (masalar), yenileri gelince...' notu (2021, 307), söz konusu masaların yeni çizim salonunda kullanılacak masalar olma ihtimalini düşündürür. Taut'un yakın dönemde Ginther'den dersanelerde yapılacak düzenlemelerle ilgili bir çalışma istemiş olması çizim atölyesinde kullanılacak öğrenci masalarının 'Akademi Mimari Şubesi'nde Dahili Mimari ve Mobilya Profesörü' olan Philipp Ginther tarafından tasarlanmış olabileceğini ihtimalini akla getirmektedir.¹⁶ Ancak, bu nottaki masaların Taut Atölyesi'nde kullanılan masalar olup olmadığı belirsizdir. Çizim atölyesinin ilk sınıflar için planlanmış olmasına karşın Taut'un mobilya işlerinde ve iç mekân düzenlerinde genellikle Ginther'den proje istemesi bu savı bir kenarda tutmamızın nedenidir. Önder Küçükerman'ın Taut döneminde tasarlanmış olduğunu belirttiği çizim masalarının tasarımını kimin yaptığına ilişkin bir bilgi yoktur (Şen vd. 2021, 131) (Resim 4 ve 5).

Günlükte, Sedat H. Eldem'in Milli Mimari Semineri için daha büyük bir yer istediği ve yanında kendisi için ayrı bir oda talep ettiğine ilişkin notlar düşülmüştür. Bu yazının konusu olmamakla birlikte günlükte sıklıkla karşılaşılan Mimarlık Şubesi'nin müfredatı meselesinin çalışılması gereken önemli konuların arasında olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu bağlamda, notlar arasında ara ara dikkat çeken 'Akademi'nin tamir işleri'nin birkaç ay sürdüğü, bu arada mekân planlaması ve renk seçimleri konusunda çalışıldığı da izlenebilmektedir. Taut döneminde Mimarlık Şubesi müfredatının yenilenmesi ile birlikte mekânların da yeni eğitim sistemine uygun düzenlendiği izlenmektedir. Akademi ruh ve beden olarak köklü bir değişimin içindedir.

Ek Bina: Çizim Salonu (Taut Atölyesi)

Çiftesaray binalarının iki büyük harem yapısı, iki kat yüksekliğinde bir duvar ile birbirlerinden tamamen ayrı inşa edilmiştir. İki saray yapısı arasında rıhtım üzerinde açılan Harem ve Selamlık bahçeleri kapısı ile aynı biçimde kara tarafında yol üzerinde yer alan girişler dışında ilişkileri yoktur. Yalnızca ikiz ve komşudurlar.

Resim: 3

Taut Atölyesi'nden bir görünüş: Narin karkas strüktüre sahip yapının üst katında yer alan Taut Atölyesi'nin ışık ihtiyacı, iki sarayı ayıran harem duvarı yönünde, yüksek çatı girişleri arasında üst kotta yer alan pencere sırası ve şedli çatı ışıklıkları ile sağlanmıştır. (Cahide Tamer Arşivi, Mimarlık Müzesi).

Cemile Sultan Sarayı asıl kullanımı sonrasında Meclis-i Mebus'an, Münire Sultan (diğer bilinen adıyla Adile Sultan) Sarayı ise 1. Ordu Komutanlığı, İnâs Mektebi ve Edebiyat Fakültesi olarak kullanılmıştır. Tüm bu dönemlerde hem Cemile Sultan Sarayı hem de Münire Sultan Sarayı bahçelerinde, saray döneminde bazı ek yapıların yapıldığı izlenmektedir. Ancak yazıya konu olan Taut Atölyesi'nin inşa edildiği Cemile Sultan Sarayı Harem Bahçesi, Meclis döneminde sarayın bu kanadı Ayan Meclisi'ne ayrıldığı için giriş amacıyla kullanılmıştır. Bu nedenle Sanayi-i Nefise Mektebi taşındığında harem bahçesi boş olmalıdır.

Taut Atölyesi olarak bilinen Mimarlık Şubesi Çizim Salonu, Güzel Sanatlar Akademisi (Cemile Sultan Sarayı) ile Edebiyat Fakültesi (Münire Sultan Sarayı) arasında harem bahçelerini ayıran yüksek duvara yaslı olarak Güzel Sanatlar Akademisi tarafında harem bahçesine inşa edilen dikdörtgen planlı ek atölyedir. Atölyenin planı ve Güzel Sanatlar Akademisi tarafından kullanılan saray yapısı ile ilişkisi Arkitekt dergisinin 1954 yılının ilk sayısında, S.H. Eldem ve M.A. Handan tarafından hazırlanan Güzel Sanatlar Akademisi yazısının plan eklerinde görülür (Eldem ve Handan 1954). Atölye, 1948 yangınında hasar almadığı için A. H. Hol-tay ve Sedat H. Eldem ile M.A. Handan

Resim: 4

Atölyede kullanılan arka yüzleri proje saklama alanı olarak tasarlanmış öğrenci masalarının günümüze ulaşan bir örneği (Resim Bölümü Vitray Atölyesi). (Fotoğraf N. Aysel: Retrospektive Bruno Taut Evinde / At Home Sergisinden, 30 Ekim 2018, küratör: Sinan Tarakçıoğlu).

Resim: 5

Tekstil Atölyesi'nde Taut Atölyesi masaları, 1973 (Fırat 2008, 127): 1970 yılında başlanan ikinci kısım inşaatı nedeniyle birkaç yıl içinde Ek Atölye Binası (Taut Atölyesi) yıkılmış, masa ve taşınabilir donatılar okul içinde birimlerin ihtiyaçlarına göre dağıtılmıştır. Eski fotoğraflardan Grafik ve Tekstil Bölümleri'nde masaların kullanıldığı izlenir. (Yazarın notu ile görsel kaynak: Fırat, 2008).

Resim: 6

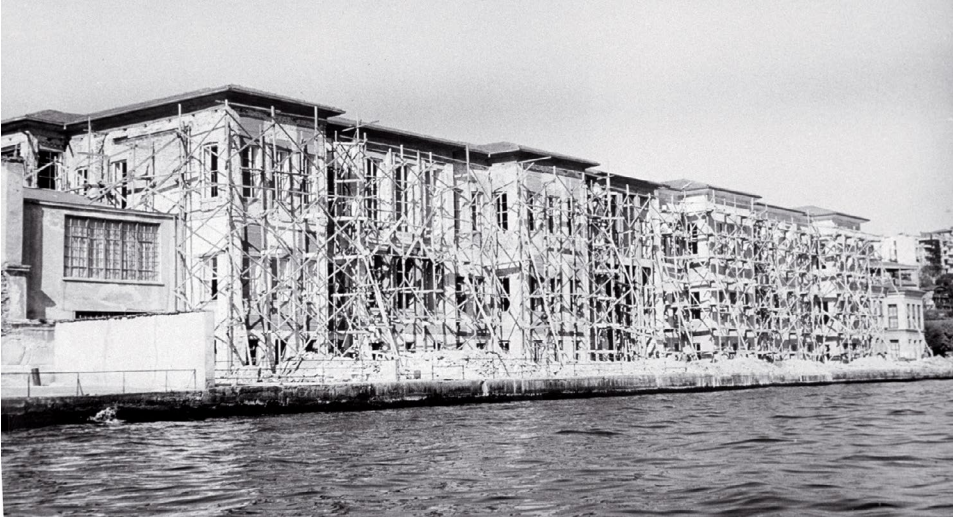
1948 yangını sonrasında Sedad H. Eldem ve M. Ali Handan tarafından gerçekleştirilen 1954 Yenile(n)mesi'nde Ek Atölye Binası (Taut Atölyesi: 2. Dönem). Eldem ve Handan, yenileme düşüncesinde sarayın baş sofasını büyük bir kat hölü olarak yorumladılar. Bu düşünce, muhtemelen kendilerinden önce atölyenin inşa edildiği 1938 yılında, daha önce değiştirilen kat sofasının yeniden oluşturulması fikrine dayanmaktadır. Eldem ve Handan yenilemesi, sarayın özgün planına referans verirken değişen koşullara da bir çözüm getirir (Aysel 2013, 26).

tarafından hazırlanan yenile(n)me projelerinde korunmuş ve yapı ile olan ilişkisinin önerilen her iki proje tarafından tartışılmadan kabul edilmiş olduğu izlenmektedir (Aysel 2013, 24-25). Eski saray yapısının büyük ölçüde yenilendiği bu dönemde, ona bütünleşik olarak inşa edilmiş olan atölye binasının korunmuş olması, yapının modern tasarımının yanı sıra yangından sonra bir süre yenileme için bütçe bulamayan Akademi yönetiminin yangından zarar görmemiş olan ve ana yapıdan bağımsız işleyebilen atölye mekanlarını, eğitimin sürekliliği açısından koruma düşüncesi ve zorunluğunda olmasıdır¹⁷ (Resim 6 – 7 ve 8).

Prof. Demir, öğrencilik ve asistanlık yıllarında kullandığı atölyeyi yaklaşık ölçüleri ve strüktürel yapısı ile tarif eder (Demir 2008, 73). GSA ilk katından yaklaşık 80 cm yukarıda yer alan atölyenin ana katına, sarayın harem bahçesine inen merdivenin izine yerleştirilmiş beş basamakla ulaşılır. Kullanımda görece zorluk oluşturan geçiş detayının nedeni, bahçe katına yerleşecek mekanların tavan yüksekliğini artırmak amacıyla olmalıdır. Bu tavır atölyenin yerine Sedad H. Eldem tarafından yapılan Merkez Kitaplığı'nda da sürdürülmüştür. Taut Atölyesi'ni içeren ek yapı iki katlı olmasına rağmen, bağımsız bir yapı olarak ele alınmamış, ana yapıya bütünleşik olarak planlanmıştır. Kendi içinde katlarını ilişkilendiren düşey bir sirkülasyon elemanı yoktur. Kara ile deniz arasında ana binanın derinliğine yakın ölçülerde yaklaşık 7-8 m genişliğindeki atölye mekanının her iki cephesi strüktürel olanakların elverdiği ölçüde açılarak ızgara düzenli metal doğrama ile kurulmuştur. Işığın mekânın derinliklerine ulaşmasının olanaksızlığı nedeniyle, atölye çatısında, doğu/kuzeydoğu yönünde kara tarafına doğru konumlanmış beş adet şed yerleştirilmiştir.

Muammer Onat (d.1926), Akademi'ye Tanıklık dizisi için verdiği röportajda atölyenin atmosferine vurgu yapar: "Taut Atölyesi büyük bir salon idi. Denizden karaya kadar uzanıyor. Taut yapmış. Fabrika gibi bir yer. Salona birkaç basamakla çıkılıyor..."¹⁸ (Gezgin 2003, 156). Prof. Onat'ın atölyeyi bir fabrika olarak tanımlaması mekânın tasarım dilinin yanı sıra sürekli çalışılan bir üretim alanı olmasına ve atmosferine işaret eder. Muhlis Türkmen (d.1923) atölye binasını modern ve güzel bir yapı olarak tanımlar: "Binanın Tophane yönüne bakan son mekânı ise zamanın en modern atölyesi olarak bilinen büyük Taut Atölyesi idi. Sol yan cephe boyunca uzanan bu güzel yapı bizden evvelki yıllarda Mimarlık Bölümü'nde hocalık yapmış dünyaca bilinen mimar Bruno Taut'un eseri idi."¹⁹ (Gezgin 2003, 94). "...0.80x1.20 m ebadında, 100 adet masayı alabilen bir ebatta, havası ve takriben ışığı bol ferah bir mekandı." (Gezgin 2003, 95).

Resim: 7

1948 Yangınında zarar görmeyen Taut Atölyesi (Ek Atölye Binası) ile uzak köşede Selamlık Köşkü binaları (tarih 1953 olmalıdır). İki sarayı ayıran sınır duvarı ile ana yapı arasında harem bahçesine yerleşen Taut Atölyesinin rıhtım cephesi. (MSGÜ Fotoğraf Atölyesi Arşivi).

Resim: 8

Yenileme inşaatının tamamlanma aşamasında ana bina ile sınır duvarı arasında Ek Atölye Binası (Taut Atölyesi) bahçe cephesi (tarih 1953 olmalıdır) (MSGÜ Fotoğraf Atölyesi Arşivi).

Atölye, o dönem için bölüntüsüz, sergileme olanağı sunan büyük bir salon niteliğinde olması nedeniyle sergi ve proje jürileri için de kullanılmaktadır (Demir 2008, 72). 16 Nisan 1938’de Leopold Levy Sergisi bu salonda açılmış, Taut günlüğüne ‘Akademi’de çay, Mimari Çizim Salonunda Levy Sergisi’ notunu düşmüştür (Taut 2021, 309).²⁰ 4 Haziran 1938’de açılan Prof. Taut’un çalışmalarını içeren mimarlık sergisi ile 8 Nisan 1940’ta açılan GSA Heykel Bölümü Öğrenci Çalışmaları Sergisi de bu salonda gerçekleştirilmiştir. Rudolf Belling’in Heykel Bölümü Sergisi hakkında Güzel Sanatlar Dergisi’nde (1940/4:24’ten aktaran Demir 2008, 98) yayımlanan kısa tanıtım yazısında atölyeden “GSA Mimari Şubesi”nin Büyük Salonu’ olarak bahsetmesi, henüz atölyenin

Taut’un adıyla anılmadığını gösterir (Resim 9). Arkitekt’te yayımlanan 1948 yılı Diploma Konkuru’na yönelik bir değerlendirme yazısında, Diploma Konkuru sonuçlarının “...bu afetten sağlam kalan yegane atölyede...” 30 Haziran 1948’den itibaren sergilendiği ve sergiye, ancak yanan ana binanın içinden açılan bir yolla ulaşılabildiği belirtilmektedir (Anonim 1948, 162). Gerek Arkitekt’te yer alan bu yazı, gerekse Sedat Çetintaş’ın 30 Haziran 1948 tarihli Cumhuriyet Gazetesi’nde yer alan “Akademi Binasının Külleri Üstünde Açılan Sergi” başlıklı yazısında, salondan Taut Atölyesi olarak bahsedilmez (Çetintaş 2011, 355). Atölyenin inşası sonrasında veya Taut’un vefatından sonra atölyeye isminin resmi olarak verilmiş olması durumunda kaynaklarda bu isimle anılması beklenirdi. Taut’un isminin verildiğine dair tek not Mustafa Cezar’ın Akademi’nin 100. yılında yazdığı makalede “...bir dersaneye Taut’un adı verilmiş...” ifadesi ile yer alır (Cezar, 1983, 29). Ancak, Demir’in (2008, 72) atölyeye Taut’un adının verilmesi ile ilgili bilgilerin net olmadığı konusundaki düşüncesine ek olarak, kanaatimce Taut’un adı resmi olarak verilmemiş ama reformun bir parçası olarak gördüğü ve eğitimde olması için büyük bir tutku ve inançla uğraşı verdiği, akşam saatlerinde açık olması için çabaladığı²¹ ‘çizim atölyesi’, onun enerjisi nedeniyle öğrenciler ve hocalar arasında yaygın olarak Taut Atölyesi olarak anılmış ve günümüze ulaşmış olmalıdır.

17 Çiftesaray binalarından Münire Sultan Sarayı 1969 yılında Akademi’ye devredilmiş, kısa sürede Sedat Hakkı Eldem tarafından iki yapının birleştirilmesine yönelik bir proje hazırlanarak 1970-1974 yıllarında uygulaması tamamlanmıştır.

18 Vurgu yazar tarafından verilmiştir.

19 Vurgu yazar tarafından verilmiştir.

20 Bu salonda açılan ilk sergi Leopold Levy’nin resim sergisi olmalıdır. Taut, günlüğe sergi ile ilgili aldığı küçük notun yanına (Mimari Akademi’nin üvey çocuğu) notunu düşmesi ayrıca manidardır.

Resim: 9

8 Nisan 1940'ta açılan GSA Heykel Bölümü Öğrenci Çalışmaları Sergisi'nde Taut Atölyesi strüktürü ve tepe ışıklıkları ile mekanın genel etkisi (Fırat 2008, 97).

1970 yılında Münire Sultan Sarayı binasının Güzel Sanatlar Akademisi kullanımına tahsis edilmesi sonrasında iki binayı birleştirecek kitaplık projesinin uygulanması amacıyla Taut Atölyesi ve saray binalarını ayıran yüksek harem duvarı yıkılır. Harem bahçeleri birleştirilerek, bu alana inşa edilen Merkez Kitaplığı ile çiftesaray binaları bütünleştirilir. Kitaplığın rıhtım kotu, serbest düzenli bir atölye olarak değerlendirilmiştir. Mekân organizasyonunda 1926 yılında binaya ilk yerleşimde benimsenen ana ilkeler doğrultusunda hareket edilir. Bu kez güzel sanatlar bölümleri ile mimarlığı birleştiren giriş sofası değil kitaplık ve altında yer alan öğrenci çalışma salonudur. Çiftesaray ikizleri, projede yalnızca rıhtım kotunda, her iki bina boyunca devam eden sürekli koridorlarla bağlanır. Üst katta yeni kısımdan girilen, kara ve deniz cepheli kitaplık yer alır (Aysel 2014a, 23-24).

1936 yılında ülkemize gelen ve vefat ettiği 1938 yılına dek görevde olduğu iki yıl içinde Millî Eğitim Bakanlığı'na yaptığı eğitim binası projeleri ile yeni bir mimari bakış kazandıran Taut, bu kısa sürede Güzel Sanatlar Akademisi'nin mimari programının küçük değişikliklerle günümüze kadar gelen kendine özgü kimliğini kazanmasında önemli rol oynamıştır.

Mekân ve müfredat ilişkisini bütünleştirme düşüncesinin neticesi olan Taut Atölyesi, Sedad H. Eldem yenilemesinde 'Orta Hol' olarak anılan büyük Sofa Salon mekânı ile düşünsel olarak günümüze aktarılır. Salon, kurumun hafızasındaki yerini ve eğitim içindeki etkin rolünü, ağırlıklı olarak ilk sınıfların çizim atölyesi olarak günümüzde de sürdürmektedir. Reform ile müfredatın bir parçası olan serbest çizim ve eskiz Güzel Sanatlar Akademisi mimarlık eğitiminin kimliğinde belirgin olarak izlenir. Taut, Akademi'deki kısa süreli nefesinde, yoğun ve yorucu programı içinde bölümler halinde kaleme aldığı ve derslerinde öğrencileriyle paylaştığı Mimari Bilgisi kitabı ile mimarlığın temel kavramlarını ve tasarımın bileşenlerini bir bütünlük içinde tasarlama düşüncesini kazandırmayı hedeflemiş, yere ve kültüre özgü bir modernlik kavramının Akademi eğitiminin düşünce eksenine yerleşmesinde düşünceleri ile etkin rol oynamıştır. Mimarlık okullarının, Taut'un 1937'de her öğrencinin kendine ait dolaplı bir masaya sahip olduğu ve gün boyu çalışabileceği, eğer olmazsa 'pek fakirane olacak' dediği, bir atölyeye günümüzde de ulaşabilmeleri dileğiyle..●

21 Günlüğün son cümlesi çizim atölyesi kullanımı ile ilgilidir: "...i.sınıf projesi için 2 öğrenciye daha izin çıktı; öğrenciler saat 9'a kadar çalışabilir." (Taut 2017, 375).

Kaynakça

- Anonim (1935). Duyumlar. *Arkitekt*, 07-08 (55-56), 244.
- Anonim (1936). Duyumlar. *Arkitekt*, 04 (64), 128.
- Anonim (1948). G. S. Akademisi Y. Mimarlık Kolu 1948 Diploma Konkuru. *Arkitekt*. 199-200, 162-166.
- Aslanoglu, Inci (1976). Dışa Vurumcu ve Uscu Bruno Taut (1880-1938). O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi. Cilt 2, Sayı 1, 35-49.
- Aysel, Nezih R. (2012). Konferans Salonu: Sanayi-i Nefise Mektebinden Üniversiteye Bir Mekânın Tasarım ve Değişimi. *Tasarım+Kuram*: 8 - 13, 11 - 33.
- Aysel, Nezih R. (2013). Bir Mimarlık Öyküsü: Akademi Binasının Yenilenme Süreci, 1949-1953 Geçmişe Yönelik Bir Okuma Denemesi: Notlar, Düşünceler. *Mimarist*: 47. 22-28.
- Aysel, Nezih R. (2014a). Hafıza, Tarih ve İnşa: GSA I. ve II. Kısım Yenile(n)mesi. *Betonart*. 40, 20-25.
- Aysel, Nezih R. (2014b) Sanayi-i Nefise Mektebi Âlisi Ek Atölyeler Binası. Docomomo Türkiye Mimarlığında Yerel Açılımlar Sempozyumu. 31 Ekim-02 Kasım 2014. Erzurum.
- Bozdoğan, Sibel (1997). Against Style: Bruno Taut's Pedagogical Program In Turkey, 1936-1938. *The Education of the Architect: Historiography, Urbanism, and the Growth of Architectural Knowledge*. (Martha Pollack, eds.). The MIT Press. 153-192.
- Cezar, Mustafa (1983). Güzel Sanatlar Akademisi'nden 100. Yılda Mimar Sinan Üniversitesi'ne. *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl (Zeki Sönmez, basıma haz.) İstanbul: MSÜ Yayınları*. 5-84.
- Demir, Ataman (2008). *Arşivdeki Belgeler Işığında Güzel Sanatlar Akademisi'nde Yabancı Hocalar: Philipp Ginther'den (1929) - (1958) Kurt Erdmann'a Kadar*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisi Yayını.
- Demir, Ataman (2010). Gazetelerde Sanayi-i Nefise Mektebi: 1924-1939. İstanbul: MSGSÜ
- Eldem, Sedat Hakkı ve Handan, Mehmet Ali (1954). Güzel Sanatlar Akademisi. *Arkitekt*. 1-2 (267-268), 5-17.
- Egli, Ernst A. (2013). Genç Türkiye İnşa Edilirken. (Güven Göktan Uçer, çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Fırat, Kâmil (2008). *Geçmiş Zaman Fotoğrafları*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayını.
- Gezgin, Ahmet Öner (2003). *Güzel Sanatlar Akademisi'ne Bakışlar / Akademiye Tanıklık 2: Mimarlık*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gülsen, Ömer (2018). Anılarda Bruno Taut. *Arredomento Mimarlık*, 323, 54-57.
- Küçükerman, Önder (2015). *Sanayi-i Nefise Mektebi'nden Endüstri Tasarımına Mobilya*. Ankara: Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Yayını, Matsa Matbaası.
- Mimar Faruk Galip (1931) Güzel San'atlar Akademisi Talebe Sergisi. *Mimar*, 7, 241-43.
- Nicolai, Bernd (2011). *Modern ve Sürgün: Almanca Konuşulan Ülkelerin Mimarları Türkiye'de 1925-1955*. Ankara: TMMOB Yayını.
- Şen, M., Tiryakioğlu, K., Doğan, G. ve Gürvardar, B. (2021). *MSGSÜ Tarihi Mobilya Dokümantasyon-Envanter Çalışması Raporu*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Tarakçıoğlu, M. Sinan (kür.) (2018) Sergi: Retrospektive Bruno Taut Evinde / At Home. İstanbul: MSGSÜ Mimar Sinan Holü, 30 Ekim 2018.
- Tarakçıoğlu, M. Sinan (2021) Bruno Taut ve Mimari Bilgisi Üzerine: Bir Kitap, Bir Masa, Bir Atölye ve Bir Ekol (Akademi). *Arkitera.com*. 30 Nisan 2021 (erişim: 15.08.2022).
- Taut, Bruno (2017). İstanbul Günlüğü: 10.11.1938-13.12.1938. (Tevfik Turan, çev.). İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınları.
- Devlet Arşivleri (Cumhuriyet Arşivi) Başbakanlık Kararlar Dairesi Başkanlığı Arşivi: 08.07.1936 / 242-188.